

Andelka Cvijić*

Predavanje: INTERVJU

Intervju je najteži oblik novinarskog izražavanja. U njemu su spojeni i znanje i iskustvo, koji su stečeni tokom profesionalnog bavljenja novinarstvom, i lične osobine intervjua: njegova radoznalost, snalažljivost, bogatstvo ideje, brza misao i psihološki profil. I sve to u pripremama i tokom rada na intervjuu zahteva promišljenu nadgradnju.

Dobar intervju sinteza je ovih činilaca, ali osnovni preduslov za intervju je da on, kao i svaka složenija novinarska forma, mora da počiva na najsvežijoj *vesti*.

Vest je inicijalna kapisla, povod za intervju: na njoj počiva sve i iz nje izrastaju osnovna pitanja koja su najbolji uvod u intervju.

Rad na intervjuu ima određene faze, redosled čije poštovanje bi trebalo da osigura uspeh intervjua. To su:

1. Priprema
2. Razrada
3. Susret
4. Razgovor
5. Zamke
6. Obrada intervjua
7. Posle objavljivanja intervjua.

* acvijic@gmail.com

1. PRIPREMA

Susretu sa sagovornikom prethodi ozbiljna priprema koja podrazumeva da se prvo ispita vest koja je inicirala motiv za intervju. Iz te vesti vodi niz tragova koji daju ideje za pitanja u intervjuu:

- događaj iz vesti
- ljudi iz vesti
- veza intervjuisanog sa događajem ili ljudima iz vesti
- retrospektivni pregled, i
- pogled napred.

Posle dogovora sa budućim sagovornikom kome je poželjno reći:

- novinu (dnevnu, nedeljnu, mesečnu...) u kojoj će intervju biti objavljen, okvir i teme o kojima bi trebalo da se razgovara, dužinu „rezervisano“ za odgovore,- drugi korak u pripremi za intervju je prikupljanje podataka za razgovor. Podaci se prikupljaju iz različitih izvora, na prvom mestu iz Dokumentacije (ako postoji) novinske kuće u kojoj novinar radi.

Veliki izvor podataka je Internet, ali novinar treba da vodi računa da mnogi podaci sa Interneta nisu tačni i da bi ih trebalo dodatno proveriti ili ih tokom intervjuu navesti sagovorniku, i tražiti potvrdu te informacije.

Dodatni izvori za pitanja su enciklopedije i, u zavisnosti od profesije sagovornika, određene stručne ili autorske studije, knjige, eseji.

Dobar izvor podataka su ranije davani i objavljivani intervjui, pri čemu novinar mora da dobro vodi računa da pitanja *ne ponovi*.

(U slučaju da ne postoji mogućnost da se izbegne korišćenje tuđeg pitanja, ono se onda ponavlja uz *obavezne* navodnice ili navođenja izvora iz kojeg je preuzeto pitanje.)

Mladim novinarima se preporučuje da izbegavaju tuđe intervjue, već da smišljanjem svojih, stiču iskustvo i slobodno razvijaju maštu.

Priprema intervjuu znači i sastavljanje pitanja koja će biti postavljena sagovorniku.

2. RAZRADA

Sušтина razrade intervjua podrazumeva da se informacije i znanje koje je u pripremi prikupljeno sistematizuje i da tokom celog intervjua, *od početka do kraja* postoji *jedna* nit razgovora.

Na taj način, intervju predstavlja *sažetak* svih novinarskih oblika:

- vesti,
- izveštaja, do
- komentara

zbog čega i predstavlja najteži novinarski žanr.

Pitanja ne treba da budu opšta, već vrlo konkretna.

Samo iz takvih pitanja proističu dobri rezultati: sentencioznost, duhovitost, „rafalno“ podsticanje i zajednički trud na tome da intervju bude uspešan.

Razrada podrazumeva i pretpostavku da će tokom intervjua biti moguća iznenađenja. Zato treba razraditi i potpitanja kako intervjuer ne bi bio zatečen ili kratkim odgovorom sagovornika ili odbijanjem da se na postavljeno pitanje odgovori.

Male promene pitanja u toku razgovora na koja se mora biti spreman, ili pripremljena potpitanja, u toku razgovora često mogu dovesti do „otvaranja“ sagovornika.

Vežbanje potpitanja jako je važno jer je zbog nepredviđenog reagovanja sagovornika neophodna improvizacija. Svaka improvizacija, koliko god instinktivna, zasniva se na *izuzetno jakoj koncentraciji* tokom razgovora, i na velikom znanju – rezultatu priprema, pa je ona prethodnim vežbanjem potpitanja ili takozvanog „usmeravanja“ sagovornika ka željenom cilju lakše ostvarljiva.

Drugim rečima, ne oslanjati se na improvizaciju. Za nju su potrebni i talenat, i znanje. Mnogi, čak i najveštiji novinari loši su improvizatori. Ali jesu sjajno pripremljeni za intervju.

Sugestija: uvek spremite više pitanja, da sagovornik može da izabere, ili da novinar bude spreman da „višak“ iskoristi ako razgovor krene u nepredviđenom smeru.

3. SUSRET

Koliko god se smatralo nepotrebnim podsećanjem, vrlo je važno da novinar za susret sa sagovornikom bude primereno obučen. To ne znači da treba da se oblači prestrogo ili izrazito konvencionalno, ali svako oblačenje i ponašanje tipa:

- *duboki dekolte*
- *šorts*
- *goli delovi tela (stomak, pupak, leđa...)*
- *žvakanje žvakaćih guma, i slično...*

nepoželjno je jer ukazuje na nepoštovanje sagovornika i svakako da utiče na ishod razgovora.

Intervju se može (u poslednje vreme sve češće) voditi elektronskom poštom (*imejlom*), ali takva vrsta intervjuja nosi sobom veliki rizik jer zahteva da novinar *unapred* pretpostavi moguće odgovore sagovornika, i da u glavi ima tok celog intervjuja koji će *tek biti obavljen*.

Takav intervju se *nikako* ne preporučuje mladom novinaru, jer mu već u prvim koracima u profesiji daje lažnu sigurnost i uljulkuje ga u uverenju da je intervju laka novinarska forma.

Iskusni čitalac takav intervju (u čijem se uvodu i ne naglasi kako je vođen) odmah prepoznaje, jer intervju nema sočnost i autentičnost živog susreta.

Imejl intervju je obeležje novog doba u kojem se tehnologije usavršavaju velikom brzinom. Ovakva vrsta intervjuja je dopuštena ukoliko se radi o sagovorniku iz inostranstva; ukoliko žive u istoj sredini, intervju elektronskom poštom je linija manjeg otpora.

Kada novinar dobije odgovore elektronskom poštom, na scenu stupa njegovo *iskustvo* da čitaocu dočara „atmosfera“ razgovora, uz naglašavanje na koji je način vođen razgovor.

U novom vremenu, umesto *imejla* razgovori se često vode putem *Skype*-a ili *Zoom*-a, što još više podrazumeva potpunu spremnost novinara za razgovor u direktnom susretu. Nova tehnologija, uostalom, otvara niz još usavršenijih mogućnosti.

U takvom susretu sa osobom koju intervjuiše, novinar mora da bude srdačan i da odmah pokaže svoju otvorenost. Sa par uobičajenih, uljudnih a ponekad i malo slobodnijih, duhovitih pitanja stvara atmosferu u kojoj će teći razgovor.

Nije poželjno da novinar bude pretenciozan, da sebe stavlja u prvi plan pokazujući koliko zna, iako nekada možda i zna više od svog sagovornika. Ipak, mora da nađe način da diskretno uputi na *status ravnopravnosti* sa sagovornikom.

Uvodno ćaskanje služi novinaru da oceni raspoloženje sagovornika, njegovu otvorenost za pitanja i komunikaciju, njegov psihološki profil, moguću opasnost od fraziranja.

4. RAZGOVOR

Razgovor se vodi na više načina. U direktnom susretu može se:

- zapisivati, ili
- snimati na kasetofon.

Kada se razgovor snima, svejedno je poželjno zapisivati bar dve trećine razgovora, za slučaj da kasetofon otkáže.

Kasetofon ima još jednu manu: znajući da se sve snima, i intervjuisani, a pogotovu novinar, opuštaju se i u takvim slučajevima *najčešće* se razgovor pretvori u puku konvenciju i intervjuu obično propadne.

Trajanje intervjuja ne bi smelo da se oduži. Ukoliko su novinar i intervjuisani inspirisani, intervju od 6 do 8 pitanja ne bi trebalo da traje duže od 30 minuta a izuzetno, sa malo više potpitanja i širenja teme 1 sat, maksimalno sat i po.

Sagovornik se sme prekidati, uz izvinjenje, i vraćati na zadatu temu, prethodno zajedničkim dogovorom preciziranu. Novinar na taj način ili ohrabruje ili podstiče intervjuisanog da krene u pravom smeru, a uvek treba da ima „u rukavu“ neko pitanje kojim bi na zanimljiv način iskočio iz zadate teme, zasmejao ili odobrovoljio sagovornika.

Time se, vrlo često, zajednički postižu efektni elementi u intervjuu i drži pažnja onoga ko će taj intervju čitati ili slušati.

5. ZAMKE

Postoje brojni tipovi osobe koja se intervjuiše i tokom dugogodišnje prakse novinar će znati sa kim razgovara.

Ali, postoje i tipovi novinara koji intervjuiše (mada je novinaru teško da prizna kojem tipu pripada).

Tipovi intervjuisanog:

1. Pametnica-sveznalica
2. Neznalica
3. Stidljivko
4. Čutko
5. Pričalica
6. Svađalica
7. Kukavica
8. Frazer
9. Mrgud
10. Zavodnik (zavodnica)
11. Ravno mu do Kosova

Tipovi intervjuera:

1. Sveznalica
2. Neznalica
3. Filozof
4. Pričalica
5. Kukavica
6. Svađalica
7. Pomirljiva Mirka
8. Zavodnica (zavodnik)
9. Ravno mi je do Kosova

Novinar koji pretenduje na dobar intervju svaku od ovih *svojih* stavki mora da „operiše“ pre početka razgovora.

Nažalost, intervjuisani sme sebi da dopusti svaku od njih, ali tu novinar mora da bude maksimalno koncentrisan kako mu to ne bi dozvolio ili, bar, ublažio pokušaje intervjuisanog da bilo iz kog razloga „eskivira“ pitanja.

Novinar ne sme dopustiti da bude izmanipulisan, baš kao što mu ni profesionalna etika ne dopušta da on manipuliše.

Autorizacija teksta se vrši samo ako za to postoje opravdani razlozi, i u prethodnom dogovoru sa urednikom.

Autorizacija je važna institucija, i predstavlja sigurnost i za novinara, odnosno list za koji radi.

I za intervjuisanog.

Ali ne sme biti zloupotrebljena. Delikatnost teme i značaj sagovornika, međusobno poverenje, glavni su motivi za pristanak na autorizaciju.

Treba znati da razlike u intervjuisanju ljudi različitih profesija ne postoje. Tehnika intervjuja je ista, ali pitanja se razlikuju u odnosu na oblast i profesiju kojima se intervjuisani bavi.

6. OBRADA INTERVJUA

Obrada intervjuja znači „skinuti“ intervju sa trake ili prekucati iz sveske (copy/paste *imejl*), dopisati uvod i opremiti tekst podnaslovom, naslovom i naslovom.

Preporuka iz lične „novinarske kuhinje“, naučena od bardova novinarstva, a koja se odnosi na sve što novinar piše – od vesti preko izveštaja, komentara do intervjuja:

Pre nego što se krene u konačni rad na intervjuu poželjno je prvo uraditi *opremu teksta*, što znači odmah staviti:

- nadnaslov
- naslov
- podnaslov

Na taj način novinar ima „ideju vodilju“, odnosno već grubo ocrtanu suštinu intervjuja čiji, onda, tok ide mnogo lakše, baš onako kako je zamišljen. Naravno da se oprema teksta, kada je intervju konačno završen, može doterati a praksa dokazuje da ovakav način rada u novinarstvu uopšte daje bolje rezultate.

Tokom obrade intervjuja dopušteno je doterivati i pitanja i odgovore samo onoliko koliko je neophodno da bi se tekst „očistio“ od kolokvijalnih izraza i gramatički bio ispravan.

Svaka slobodnija intervencija na odgovorima je nedozvoljena, a ako do nje dođe jer novinar misli da je tako bolje (uz, eventualnu ozbiljniju intervenciju na pitanjima), pre objavljivanja intervjua obavezno je konsultovati sagovornika.

7. POSLE OBJAVLJIVANJA INTERVJUA

Pošto je intervju objavljen, poželjno je da se novinar javi intervjuisanom i obavesti ga. Tako se ostvaruju i neguju kontakti, vrlo važni za novinarsku profesiju.